

Identification of sexual education curriculum in the education system Iran**Zohreh Ghalavannd, Parvin Samadi, Parvin Ahmadi, Nargas keshti Aray**¹ PhD. In curriculum studied and Faculty of Education & Psychology, University of Alzahra, Tehran, Iran.² Associate Professor, PhD, Education, Department of Education, Faculty of Education & Psychology, University of Alzahra, Tehran, Iran.³ Associate Professor, PhD, Education, Department of Education, Faculty of Education & Psychology, University of Alzahra, Tehran, Iran.⁴ Associate Professor, PhD, Education, Department of Education, Faculty of Education & Psychology, University of Isfahan (Khorasgan), Iran.**Abstract**

Sexual education is one of the most complex and sensitive areas of education. Therefore, the aim of the present study was to determine the position of the country's high school sexual orientation curriculum in recent decades. This research employed a qualitative synthesis approach. The corpus of this study consisted of all scientific articles published (magiran, sid, normags, etc) about the implementation of Sexual education. From this corpus 268 papers were identified through constant searching of the scientific data bases and a total of 36 articles were selected for the final analysis. A researcher-made worksheet form was used for the purpose of reporting and submitting information. The obtained data were analyzed through six-step model for meta-synthesis Robert using Open and axial coding techniques. Findings synthesis indicate that the four themes of the double-edged sword are the concept of sexuality, threats – opportunities for sexuality education, sex education and culture in sexuality. The results indicated that the sex education curriculum is a silent curriculum that can be clarified by policy makers.

Keywords: curriculum, Sexual education, The Synthesis research, education system Iran.

شناسایی جایگاه برنامه درسی تربیت جنسی در نظام آموزشی

زهرة قلاوند، پروین صمدی*، پروین احمدی، نرگس کشتی آرای

^۱ دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.^۲ دانشیار برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.^۳ دانشیار برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.^۴ دانشیار برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.**چکیده**

تربیت جنسی یکی از پیچیده و حساس‌ترین ساحت‌های تعلیم و تربیت است. از این‌رو، پژوهش حاضر با هدف شناسایی جایگاه برنامه درسی تربیت جنسی در نظام آموزشی کشور در طی سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۸۰ انجام شد. مطالعه حاضر از نوع کیفی و از روش سنتز پژوهی است. جامعه اطلاع‌رسان شامل همه پژوهش‌های علمی مرتبط با هدف پژوهش بوده که با توجه به جست‌وجوی منظم در پایگاه‌های اطلاعاتی (مگ ایران، جهاددانشگاهی، نورمگز و...) بر اساس معیارهای ورود تعداد ۲۰۶ پژوهش علمی شناسایی و پس از مطالعات لازم، ۳۶ پژوهش بر اساس ملاک‌های خروج به‌عنوان نمونه انتخاب و با روش سنتز پژوهی شش مرحله‌ای روبرتس، ترکیبی بهینه از نتایج آنها ارائه شده است. برای فراهم آوردن اطلاعات مورد نیاز، از فرم کاربرگ و برای اطمینان از میزان پایایی، از ضریب کاپای کوهن استفاده شد. طبق یافته‌های حاصل از سنتز پژوهی، تربیت جنسی حائز چهار مضمون شامل شمشیر دبله بودن مفهوم تربیت جنسی، تهدیدها – فرصت‌های تربیت جنسی، تربیت جنسی مبتنی بر آموزش، زبان و فرهنگ در تربیت جنسی است. نتایج نشان داد که برنامه درسی تربیت جنسی در نظام آموزشی یک برنامه درسی خاموش است که با یک طراحی مدون توسط سیاست‌گذاران می‌توان آن را روشن نمود.

واژه‌های کلیدی: برنامه درسی، تربیت جنسی، سنتز پژوهی، نظام آموزشی.

مقدمه

نیاز جنسی از جمله اساسی‌ترین نیازهای فیزیولوژیکی است که علاوه بر جنبه جسمانی دارای تأثیرات بسزایی بر بُعد روانی است. بدیهی است که به‌واسطه این نیاز بقای جمعی و تداوم نسل امکان‌پذیر می‌گردد، در حقیقت فلسفه اصلی میل و کشش به طرف جنس مخالف آفرینش و تولد آدمی است که در کنار آن اهداف فرعی دیگر همچون مودت و رحمت نیز محقق خواهد شد.

مهم‌ترین هدف غایی نظام تعلیم و تربیت جمهوری اسلامی ایران «دستیابی مترقی به مراتبی از قرب الی‌الله، خلافت الهی، عبودیت خدا و حیات طیبه» است (سند برنامه درسی ملی بند ۲)؛ برای تحقق این امر باید همه استعدادها و توانایی‌های دانش‌آموزان در این راستا شکوفا گردد. انسان همواره محور تعلیم و تربیت قرار دارد که تربیت وی باید در ابعاد مختلف مورد توجه قرار گیرد چنانچه که اگر فقط به یک بُعد توجه شود دیگر ابعاد آن به فراموشی سپرده می‌شود و تربیت درست صورت نمی‌پذیرد (Kurd, Jalili & Kurd, 2018). تربیت نیز جنبه‌های گوناگونی دارد؛ مانند تربیت دینی و معنوی، تربیت جنسی، تربیت اجتماعی، تربیت هنری، تربیت سیاسی و... تربیت جنسی یک جنبه اساسی و مهم از زندگی انسان است.

تربیت جنسی (Sexual education)، فرایند کسب دانش و آگاهی‌های مرتبط با جنسیت و نوع است به‌گونه‌ای که فرد بتواند بر آن اساس مسئولیت‌پذیری لازم در قبال تصمیم‌ها و رفتارهای جنسی را در همه مراحل سنی و زندگی داشته باشد (Eser, 2008). سازمان بهداشت جهانی (World Health Organization) تربیت جنسی را لازمه سلامت جنسی می‌داند و به‌گونه‌ای تربیت جنسی و سلامت جنسی را تقریباً به یک معنا به کار می‌برد. بر اساس تعریف سازمان بهداشت جهانی، بهداشت جنسی عبارت است از هماهنگی میان ذهن، احساس و جسم که جنبه‌های اجتماعی و عقلانی انسان را در مسیر ارتقا شخصیت،

ایجاد ارتباط و عشق قرار می‌دهد و به هرگونه اختلال که به ناهماهنگی و در نتیجه عدم رضایت از رابطه جنسی منجر شود، می‌تواند نارسایی کنش جنسی را به همراه داشته باشد (Naz, 2014). تربیت جنسی به توسعه مهارت‌های ضروری افراد در جهت تعامل بایسته با نیازهای درونی خود و کسب مهارت لازم برای برقراری ارتباط با جنس مخالف اشاره دارد. مسلماً، تربیت جنسی صرفاً انتقال اطلاعات و آموزش جنسی نیست، بلکه منظور اصلی از این نوع تربیت، توانمند ساختن فرد با ایجاد زمینه و بستر مناسب برای هدایت صحیح غریزه جنسی و مدیریت رفتار جنسی در چارچوب اعتدال و هماهنگی با هدف خلقت و ضمناً نرم و هنجارهای جامعه مورد نظر است (Mostofi, Gamarodi, Shamshiri & shekibazadeh, 2016).

جونز (Jones, 2011) در پژوهشی چهار رویکرد اصلی را در تربیت جنسی معرفی کرده به اعتقاد او این چهار رویکرد یا گرایش عبارت‌اند از تربیت جنسی محافظه‌کار (conservative sex education)، تربیت جنسی لیبرال (liberal sex education)، تربیت جنسی انتقادی (critical sex education) و تربیت جنسی پست‌مدرن (Pos-modern sex education):

الف) رویکرد محافظه‌کار: تمرکز اساسی این رویکرد بر «انتقال ارزش‌های جنسی حاکم (مسلط)» به متربیان است. در این رویکرد چارچوب و استخوان‌بندی امر جنسی اغلب به‌طور پیشینی و توسط یک قدرت مرجع خارجی تعیین می‌شود. خواه نظم طبیعی حاکم بر جهان یعنی خداوند قادر مطلق باشد خواه [قدرت] سیاسی یا فرهنگی. تأکید بر نقش‌های زنانه و مردانه و پرورش آنها، زهد اخلاقی و دستورات مذهبی از اجزای اساسی این رویکرد تربیتی است. در این رویکرد بر دوگانگی روح - جسم تأکید زیادی شده و بدن به‌مثابه عاملی اغواکننده و وسوسه‌انگیز روح را از مسیر درست منحرف می‌کند و در این میان میل جنسی نقشی ویژه دارد.

ب) رویکرد لیبرال: مفهوم اساسی در این رویکرد ایجاد زمینه‌هایی برای بروز فردیت و علایق شخصی

موضوع تربیت جنسی می‌تواند از منظر تمامی رویکردهای برنامه درسی اعم از رفتاری و دیسیپلینی - موضوعی تا رویکردهای ماورای فردی، باعث نیل به آرمان‌های تربیتی شود. کنار آمدن با خود و شکل‌گیری هویت و خودپنداره جنسی و عزت‌نفس و کرامت انسانی و به دنبال آن نیل به استعلا و روحانیت (تأکید دیدگاه‌های انسان‌گرایانه و ماورای فردی)، تعامل بایسته با جنس مخالف و ایفای نقش شهروندی - همسری - والدینی - و همکاری متأثر از یادگیری نقش جنسیتی (تأکید رویکردهای اجتماعی)، کارکرد مناسب و فراگیری مهارت‌های مربوط به امور جنسی (تأکید رویکردهای رفتاری و دیسیپلینی - موضوعی)، همگی حکایت از ضرورت توجه برنامه درسی به آموزش جنسی برای مخاطبان نظام آموزش و پرورش رسمی دارند (Mehram, 2005)

در جامعه ایران ارزش حاکم بر جامعه توسط سه نهاد خانواده، مدرسه و مذهب پایه‌گذاری می‌شود. اگرچه والدین در تربیت فرزندان خود نقش اساسی بر عهده دارند، ولی بسیاری از والدین بحث در مسائل جنسی را نوعی بی‌حیایی و بی‌ادبی تلقی می‌کنند؛ بنابراین، نقش آموزش و پرورش رسمی در تربیت جنسی برجسته‌تر می‌گردد، باوجوداین، آموزش و پرورش رسمی در انتقال دانش باید با خانواده و ارزش‌ها و الگوهای رفتاری مورد نظر جامعه هماهنگ و همسو باشد. پس نوع آموزش‌هایی که با عنوان تربیت جنسی در آموزش و پرورش ارائه می‌شود متأثر از تفسیر و تبیینی است که مربیان و سیاستگذاران تربیتی از امر جنسی و میل جنسی دارند.

امروز نظام آموزشی بیش از هر زمان دیگر نیازمند برنامه تربیت جنسی است زیرا با پیشرفت تمدن و فناوری و گسترش شبکه‌های اطلاع‌رسانی، وسایل ارتباط جمعی جهانی و گسترش و رواج عوامل برانگیزاننده جنسی، وضعیت اسفبار جنسی به وجود آمده و حیات جامعه بشری با مخاطره جدی مواجه شده است. این عوامل باعث شده که تربیت و آموزش جنسی

است. این رویکرد بر بهبود شرایط انتخاب فرد تأکید زیادی دارد. باید علایق و خواست‌های فرد در تربیت و آموزش لحاظ شوند. در این رویکرد موضوعاتی چون آناتومی جنسی، تولید مثل، روش‌های پیشگیری از بارداری، روش‌های خویشتن‌داری جنسی، بیماری‌های مقاربتی، گسترش و حفظ ارتباطات جنسی، استمناء، همجنس‌گرایی مورد توجه قرار می‌گیرد. در این رویکرد صحبتی از گناه و یا محدودیت‌های اخلاقی و دینی در زمینه موضوعات جنسی ندارد. مفهوم کلیدی این رویکرد «آمیزش امن» یا «آمیزش بی‌خطر» است.

ج) رویکرد انتقادی: تمرکز اساسی این گرایش ایجاد عدالت و برابری در جامعه است. این گرایش تمایل دارد تا شرایطی فراهم آورد که صدای «گروه‌های در حاشیه قرار گرفته» شنیده شود. یکی از این گروه‌ها اقلیت‌های جنسی هستند مثل همجنس‌گرایان و دوجنسی‌ها (د) رویکرد پست‌مدرن: در این دیدگاه وجود هرگونه حقیقتی فراتر از فرهنگ نفی‌شده و هر حقیقتی در چهارچوب یک نظم فرهنگی - تاریخی خاص قابل فهم است. این رویکرد جدیدترین رویکرد بوده و شامل تحلیل مفهوم حقیقت، مرجعیت و واقعیت است. چهارچوب‌ها و موقعیت‌های متفاوتی برای جنس، جنسیت و امر جنسی کنکاش و بررسی می‌شوند. از گرایش‌های مطرح شده ذیل این رویکرد توسط جونز می‌توان به «فراساختارگرایی» و «تربیت چند فرهنگی» اشاره کرد.

بنابراین رویکرد محافظه‌کار بیشتر متأثر از فلسفه‌ای است که به‌عنوان نگاه بدبینانه به میل جنسی معرفی می‌شود و گرایش‌های لیبرال، انتقادی و پست‌مدرن بیشتر تمایل به طیف خوش‌بینانه فلسفه امر جنسی دارند. بر این اساس باید گرایش محافظه‌کار در تربیت جنسی را رویکرد سلبی دانست زیرا در این گرایش بیشترین تمایل به محدود کردن ارضای میل جنسی دیده شده و گرایش لیبرال و انتقادی و پست‌مدرن در تربیت جنسی را باید دارای رویکرد ایجابی دانست زیرا به اشکال گوناگون ارضای جنسی توجه داشته و با توجیحات متفاوت به آنها رسمیت می‌دهند.

و روانی در دانش‌آموزان پرسش‌هایی برمی‌انگیزد که چنانچه پاسخ مناسبی دریافت نکنند آن را با همسالان خویش در میان گذاشته یا از راه‌هایی مانند ماهواره و اینترنت و ... پاسخ خود را جست‌وجو می‌کنند و چه بسا پاسخ درستی دریافت نمی‌کنند (Farmahini Farahani, 2013).

پژوهش انجام شده توسط (Kontuls, 2010) نشان داده است که آموزش و تربیت جنسی تأثیرات مثبتی بر رفتار جنسی دانش‌آموزان دارد؛ همچنین (Bridges, 2009) تأثیرات مثبت برنامه‌های آموزشی تربیت جنسی را در افزایش قابلیت‌ها و رفتارهای مراقبتی دانش‌آموزان مقطع متوسطه و نیز آثار سازنده این برنامه‌ها بر روی رشد دانش، آگاهی، نظام ارزش‌گذاری و نگرش‌های دانش‌آموزان متوسطه مورد توجه و تأکید قرار داد. (Garland, 2017) در پژوهشی با عنوان موانع اختلال در سلامت جنسی و عدالت اجتماعی در برنامه درسی تربیت جنسی نیویورک اشاره می‌کند که این آموزش نیازهای دانش‌آموزان مختلف را برآورده می‌کند و آن را به‌عنوان یک پایگاه ممکن برای عدالت اجتماعی می‌داند. علاوه بر این (Gilliam & et al, 2016) بیان کردند دانش‌آموزان علاقهٔ بیش‌تری به درک عمیق مسائل مرتبط با تربیت جنسی را در خود دارند.

این در حالی است که در نظام رسمی و غیررسمی تعلیم و تربیت ایران با وجود ارزش و اهمیت تربیت جنسی، برنامه مدونی برای آن وجود ندارد و در پژوهش‌ها (Mabardi, farahani and hassan, 2015)؛ (pourarghghi, 2015)؛ (Jabarzadeh, 2015)؛ (Rezvani mohlabani, 2014)؛ (Bamari and salari, 2014)؛ (Masoumi, 2012)؛ (Beigi, Faqifi, & 2018)؛ (nateghi, 2017)؛ (mohammdi, 2011)؛ (Ahmadi, 2012) و (Ansari, 2015) به این موضوع اشاره شده است. و در پژوهش‌های (Shafiee Eoourea & yari, 2015)؛ (dehnavi, 2015)؛ (Afshar kohan, Pourkhzami & 2015)؛ (Lotfi, 2015)؛ (Abedini, Taybi, Ziaei & 2015)؛ (Zarezadeh, 2016) بیان کرده‌اند که برنامه درسی

به دلایل زیر دارای اهمیت باشد: ۱- هدایت جنسی: که اگر راهنمایی‌های لازم برای نوجوانان در دوره تحریکات انجام نگردد و جهت‌دهی مناسب نشود، نوجوان و جوان ممکن است مطیع احساسات جنسی خود گشته، با تقلیل هدف‌های عالی به جستجوی راه ممکن ارضای جنسی بپردازند. این وظیفه دستگاه تعلیم و تربیت است که نوجوان را در کشش‌های جنسی به‌طور حکیمانه راهنمایی نماید. «آمار نشان می‌دهد ۵۰ درصد از طلاق‌های کشور، نداشتن آگاهی در مورد روابط جنسی بین همسران است (Sharifi yazdi, 2018). بسیاری از خانواده‌ها بحث در مسائل جنسی را نوعی بی‌ادبی و بی‌حیایی تلقی می‌کنند. درحالی‌که نوجوان نسبت به این مسائل حساس و کنجکاو است. لذا در پی یافتن اطلاعاتی در این زمینه برمی‌آید و سهل‌الوصول‌ترین راه‌ها (از جمله دوستان و یا شبکه‌های اجتماعی و ...) را انتخاب می‌کند که گاه اطلاعات غلط و بی‌حد و حصر و بی‌موقع که از دوستان و منابع دیگر کسب می‌کنند باعث انحراف جنسی (Sexual deviation) و مشکلات برای فرد و جامعه می‌گردد. ۲- نیازهای جنسی یکی از نیازهای پیشینی انسان‌هایی است که به بلوغ جنسی رسیده‌اند و بر اساس هرم مازلو تا زمانی که کمیت‌هایی (حداقلی) از نیازهای پیشین برآورده نشود، نمی‌توان انتظار داشت انسان‌ها به دیگر نیازهای خود بیندیشند ۳- از نگاه روان‌شناسان، مشاوران خانواده و حقوق‌دانان بسیاری از ناهنجاری‌های اخلاقی و اجتماعی مانند تجاوز، جدایی و درگیری‌های خانوادگی از کاستی یا فزون‌خواهی جنسی سرچشمه می‌گیرد (Akbari, 2013). ۴- در جامعه‌ای که در حال گذر از سنت به مدرنیسم است نگاه دختران و پسران نسبت به جنسیت به همراه سایر آموزش‌ها می‌تواند گام مؤثر و کم‌هزینه‌تری در این گذر باشد. ۵- آگاهی از مسائل بهداشتی به‌روز انواع بیماری‌های رو به گسترش جسمی و روانی و ناهنجاری‌های اخلاقی و اجتماعی نیاز ما را به آموزش جنسی چندان می‌کند (Farmahini Farahani, 2005) ۶- بروز بلوغ جنسی و تغییرات بنیادین جسمی

تربیت جنسی به یک ضرورت مغفول تبدیل شده است. همچنین در پژوهش‌های (Farmahini farahani, 2005)؛ (Amirianzade, mohammadi Amirianzade, 2008) بیانگر این هستند که آموزش و پرورش وظیفه خود را به خوبی انجام نمی‌دهد. و در حال حاضر نیز برنامه درسی راه را برای ورود این مقوله با وجود تأکیدات دینی، علمی و ضرورت‌های اجتماعی و فرهنگی و ... هموار نکرده و مغفول مانده است و تربیت در این زمینه با سکوت نظام آموزشی به سایر رسانه‌ها از جمله ماهواره، اینترنت، فضای مجازی و مان‌ها و .... واگذار شده است (Tahmasbzadeh & sheikhlar, 2009) و کتب درسی به‌طور مناسب به بحث نپرداخته‌اند (Nasr isfahani, Behjati Ardakani, Fatehizadeh, & Mohammadi, 2006) برنامه درسی تربیت جنسی به یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی پوچ تبدیل شده است (Ebrahimi, Mehram, 2007; harestani & Leahkatdar, 2015).

اهمیت و جایگاه برنامه درسی تربیت جنسی در اکثر نظام‌های آموزشی کشورهای مختلف، مورد تأکید صاحب‌نظران و پژوهشگران است. و علیرغم تنوع و اختلاف دیدگاه در زمینه چرایی و چگونگی ارائه برنامه‌های درسی و آموزش‌های مرتبط با تربیت جنسی در نظام‌های آموزشی کشورهایی که برنامه‌های درسی تربیت جنسی تدوین و اجرا گردیده، این برنامه‌ها و آموزش‌ها همواره تأثیر خود را نشان داده است و تأخیر در اجرای این فعالیت‌ها همراه با ناهنجار در دانش‌آموزان بوده است (Sulak et al, 2006).

بدون تردید لازمه تحول، طراحی و اجرای مناسب برنامه درسی تربیت جنسی در کشور ما نیازمند شناخت وضعیت موجود و مفاهیم بنیادی شکل‌دهنده توسط صاحب‌نظران نظام آموزشی است این در حالی است که کلی‌گویی، نبود انسجام و غفلت از توجه به مفاهیم مهم از جمله کاستی‌های پژوهش‌های انجام گرفته در این زمینه است. بر همین اساس، این پژوهش می‌تواند نقطه آغازی برای سیستم آموزش و پرورش در زمینه شناسایی نقاط ضعف و قوت جایگاه پژوهشی برنامه درسی تربیت

پژوهش حاضر از لحاظ هدف از نوع کاربردی، رویکرد پژوهش کیفی و از نوع سنتز پژوهی است. سنتز پژوهی که در برخی موارد معادل فراتحلیل کیفی نیز به کار می‌رود، شامل ترکیب ویژگی‌ها و عوامل خاص ادبیات تحقیق است. سنتز پژوهی سعی دارد تحقیقاتی را که پوشش می‌دهد، تحلیل کرده و تعارضات موجود در ادبیات آن را حل کند و موضوعات اصلی را برای تحقیقات آینده مشخص نماید (Cooper & Hedges, 2009).

در این روش دانسته‌های مطالعات مختلف و شاید پراکنده که می‌توانند با نیازهای خاص میدان عمل مرتبط باشند، گردآوری می‌شوند؛ سپس این دانسته‌ها با هم پیوند یافته و کل مجموعه دانش حاصله در قالبی متناسب با نیازهای کنونی، مورد ارزیابی، سازمان‌دهی مجدد و تفسیر قرار می‌گیرند. از این رو در این روش صرف کنار هم قرار دادن دانش‌های قبلی مدنظر نیست؛ بلکه بر ترکیب یافته‌های گوناگون در چارچوبی مشخص که روابطی جدید را در پی دارد، مورد تأکید است (short, 2007).

از این رو جامعه اطلاع‌رسان پژوهش، شامل همه مقالات علمی-پژوهشی، پایان‌نامه‌های ارشد و رساله‌های

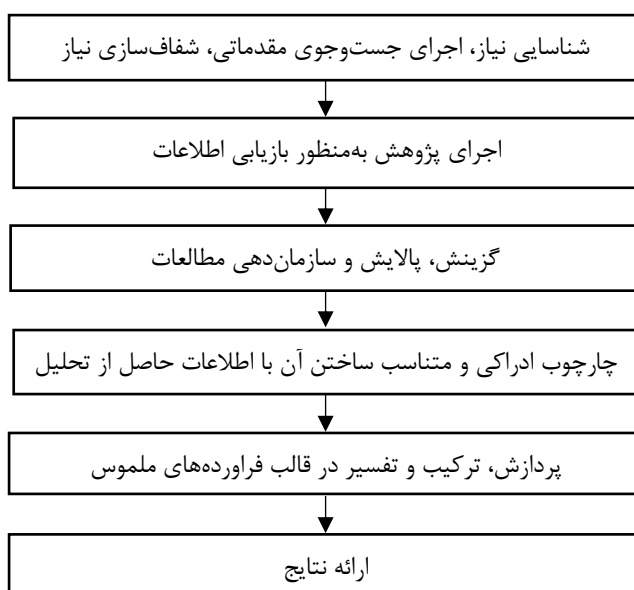
که نشان‌دهنده ۷۸ درصد توافق بین ارزشیابان در کدگذاری‌ها بود.

$$\text{kappa} = \frac{(p_o - p_e)}{1 - p_e}$$

ضریب کاپای کوهن

برای تحلیل یافته‌ها از الگوی شش مرحله‌ای سنتز پژوهی (Roberst, 2008) استفاده شده که این مراحل در شکل ۱، قابل مشاهده است.

دکتری چاپ شده بین سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۸ در داخل کشور است که موضوع آنها تربیت جنسی، برنامه‌درسی تربیت جنسی و سلامت جنسی در دوره آموزشی است. برای اطمینان از نحوه کدگذاری‌ها از دو نفر ارزشیاب برای کدگذاری مجدد یافته‌ها استفاده شد که به منظور تأیید پایایی، از فرمول ضریب کاپای کوهن (coefficient Cohen's kappa) استفاده شد که در این پژوهش میزان توافق ارزشیابان عدد ۰/۷۸ به دست آمد

شکل ۱. مراحل سنتز پژوهی شش مرحله‌ای روبرتس (Roberst, 2008)

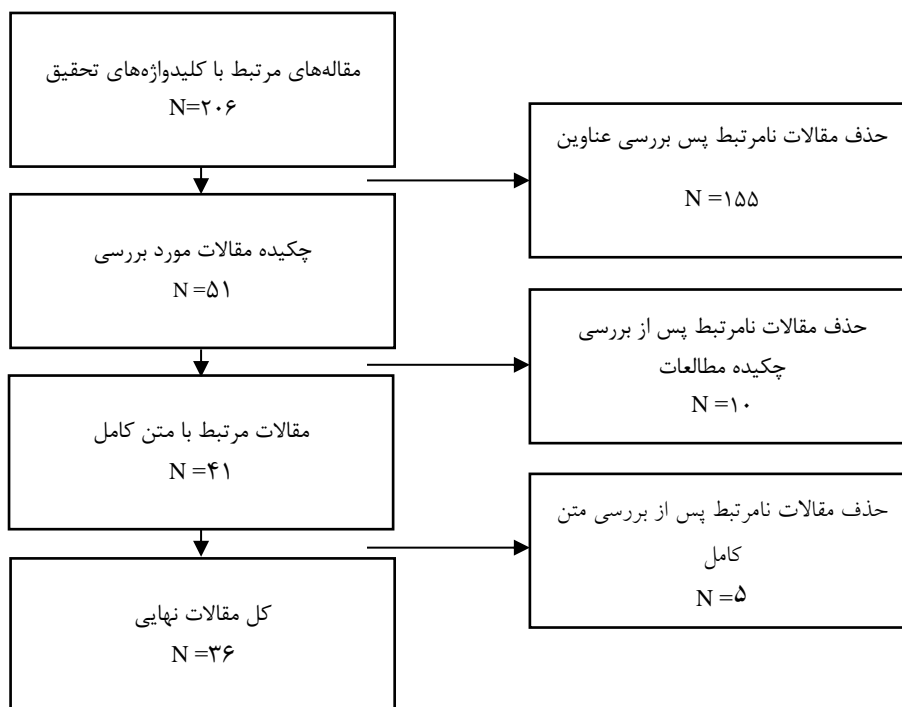
اکتشاف و آزمایش و خطا در محدوده‌های منع و نگرانی حقیقت وجودی خود، وظایف و تکالیف، نحوه برخورد، تربیت نفس خویشتن و ... دیگر مسائل را تجربه کند. ما وظیفه داریم تماشاگر نباشیم و او را برای فرادهای زندگی و مقابله با ابهام حاضر، با سلاح آگاهی مسلح سازیم. حتی دیده شده است بعضی از بزرگان تعلیم و تربیت، این پنداره را تصحیح و تأکید می‌کنند که تربیت جنسی امر سهل و ساده ای نیست و نمی‌توان با (تغافل) با آن برخورد کرد و انجام آن را به دست زمان سپرد، بلکه باید برای زمان، مطابق نیاز و با حفظ شئون اخلاقی، دینی، عرفی و فرهنگی اقدام به تربیت کرد. شاید این سخن منسوب به امیر المومنین که می‌فرماید:

۱. شناسایی نیاز، اجرای جست‌وجوی مقدماتی، شفاف‌سازی نیاز

در بحث تربیت جنسی دو عنصر زمان و مکان به‌عنوان ضرورت مسئله، قابل عنایت هستند. مثلاً در زمان حاضر به علت انفجار رسانه‌ها و ترافیک اطلاعات و ابر رسانه و لجام‌گسیختگی اطلاعات که اصطلاح دنیا را نیز مواجه با سه انفجار (جمعیت، اطلاعات و انتظار) نموده است، طرح مسئله و برخورد علمی، کاربردی و روشی با بعضی مباحث از جمله تربیت جنسی، ضرورت تام دارد و روشن است که استراتژی جدید در خصوص رویارویی با این بحث، نسبت به جامعه دیروز متفاوت است. مهم‌تر اینکه نمی‌توانیم منتظر باشیم فرادهای رشد برسد و نوجوان ما از طریق

(Magiran)، نورمگز (Normagas)، جهاد دانشگاهی (SID)، پرتال جامع علوم انسانی، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (IRANDOC) و جویسگر فارسی علم نت شناسایی شد و سپس با توجه به هدف تحقیق منابع مرتبط حفظ و منابع غیر مرتبط حذف شد. به منظور بالا بردن کیفیت کار، جستجوی مقالات توسط دو نفر که آشنایی کامل به روش‌های جست‌وجو و منابع اطلاعاتی داشتند به صورت جداگانه انجام شد. از سوی دیگر دو نفر خبره در زمینه برنامه‌ریزی درسی و تکنولوژی آموزشی بر کلیه روند اجرای کار نظارت داشت. همچنین این پژوهش با تکیه بر منابع داخلی و بر پایه مقالات علمی، پژوهشی منتشرشده در مجلات اکتفا شد و انتخاب این دسته از منابع از این رو بوده که مقالات علمی پژوهشی فرایند بررسی تخصصی را زیر نظر داوران متخصص طی می‌کنند و این حاکی از اعتبار نتایج آنها است.

۳. گزینش، پالایش و سازمان‌دهی مطالعات

شکل ۲. فلوچارت فرایند انتخاب و وارد شدن مطالعات انجام شده به پژوهش حاضر

«ادبوا اولادکم للعصر (سخنی منسوب به امام علی (ع)، تعلیم و تربیت، جزوه مؤسسه در راه حق) فرزندان خود را مطابق نیاز و ضرورت‌های زمان تربیت کنید»؛ گویای واقعیت اهمیت و ضرورت زمانی و عصری در تربیت‌های مختلف - که تربیت جنسی نیز یک بعد از آنها است، باشد. از آنجاکه مطالعات مختلف، از زوایای مختلف بازده‌های متعددی را گزارش کرده‌اند؛ بنابراین نیاز است که ابتدا بر پایه مطالعات انجام شده و تجربیات کسب‌شده در این زمینه، یک تصویر کلی از جایگاه تربیت جنسی در پژوهش‌های حاضر در کشور ترسیم کرد.

۲. اجرای پژوهش به منظور بازیابی مطالعات

این مرحله به جست‌وجوی منابع مربوط با نیاز اصلی پژوهش اختصاص دارد. از این رو ابتدا همه مقالات علمی معتبر از طریق جست‌وجوی کلیدواژه‌هایی از قبیل تربیت جنسی، آموزش جنسی و بهداشت جنسی از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی از جمله: مگ ایران

۳. تحقیقاتی که فرایند بررسی تخصصی را زیر نظر داوران متخصص طی می‌کنند و به صورت مقاله کامل از طریق بر خط و با به‌طور کامل چاپ شده، باشد.

با توجه به جستجوهای انجام شده در مجموع ۲۰۶ مطالعه در راستای ملاک‌های ورود این پژوهش یافت شد که تعدادی از این مطالعات برای ورود به تحلیل نهایی مناسب نبودند و بر اساس ملاک‌های خروج از فرایند تحلیل خارج شدند. ملاک‌های خروج این پژوهش شامل موارد زیر است:

پژوهش‌هایی که اطلاعات کافی در زمینه اهداف این پژوهش ارائه نداده بودند. به عبارت دیگر پژوهش‌هایی که صرفاً به توصیف تربیت جنسی پرداخته بودند و به مزایا و بازده‌های آن نپرداخته بودند.

پژوهش‌هایی که فاقد کیفیت لازم علمی بودند از این جهت که در مجلات بی کیفیت منتشر شده بودند.

پژوهش‌هایی که فاقد الگوی روش شناختی مناسب بودند.

همان‌طور که بیان شد برای تحلیل نهایی در این پژوهش از یافته‌های ۳۶ پژوهش (مقاله علمی-پژوهشی، پایان‌نامه، رساله) استفاده شده است که در جدول ۱ پژوهش‌های منتخب قابل ملاحظه است.

این مرحله به داوری درباره تعیین مطالعات مرتبط با نیازهای دانشی اختصاص دارد. داوری که نیازمند تدوین ملاک‌هایی برای گزینش و دسته‌بندی مطالعات است (Moffett, 2015).

معیار اصلی ورود (Inclusion Criterion) در این پژوهش شامل موارد زیر بوده است.

۱. مقالات و پژوهش‌های چاپ شده در حوزه تربیت جنسی، سلامت جنسی، برنامه درسی تربیت جنسی و آموزش جنسی در فاصله سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۹ در داخل کشور است. از آنجاکه روش سنتزپژوهی صرفاً با داده‌های کیفی سروکار دارد لذا مقالات و پژوهش‌هایی که با روش‌های کیفی مناسب از قبیل: مصاحبه، مشاهده، مرور نظام‌اند، کتابخانه‌ای و سایر روش‌های کیفی و همچنین مقالات کمی از جمله مقالات پیمایشی، تجربی و همبستگی که دارای نتایج کیفی بودند و به بررسی تربیت جنسی پرداخته بودند، مورد بررسی قرار گرفتند.

۲. منابع باید داده‌های و اطلاعات کافی را در ارتباط با اهداف پژوهش گزارش کرده باشند، از این‌رو کفایت یک پژوهش برای بررسی در این پژوهش، گزارش بازده‌های آموزشی حاصل از بحث تربیت جنسی در آموزش است.

جدول ۱. پژوهش‌های منتخب برای پژوهش حاضر

ردیف	نویسنده	سال اجرا	عنوان
۱	علی محمدی	۱۳۹۰	میزان توجه به مؤلفه‌های تربیت جنسی در برنامه درسی دین و زندگی متوسطه
۲	زهرا رسولی	۱۳۹۳	بررسی و شناسایی خلأهای موجود تربیت جنسی در برنامه درسی دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان
۳	مهram	۱۳۸۴	بررسی محتوای کتب درسی دوره راهنمایی و متوسطه از حیث تربیت جنسی
۴	اصغر ابراهیمی هرستانی	۱۳۹۱	واکاوی برنامه درسی مغفول در تربیت جنسی دانش‌آموزان پسر مقطع راهنمایی تحصیلی
۵	سیده طاهره احمدی	۱۳۹۱	نیازسنجی برنامه درسی تربیت جنسی از دیدگاه دبیران دوره متوسطه ناحیه یک آموزش و پرورش شیراز سال ۹۰-۹۱
۶	یوسف نصیری	۱۳۸۸	آسیب‌شناسی تربیت جنسی از دیدگاه دبیران مدارس راهنمایی تحصیلی شهرستان مرودشت
۷	علی محمدی	۱۳۹۰	میزان توجه به مؤلفه‌های تربیت جنسی در برنامه درسی دین و زندگی دوره متوسطه ایران
۸	شقایق جابریزه انصاری	۱۳۹۴	اثربخشی آموزش تربیت جنسی کودکان بر افزایش دانش و نگرش جنسی مادران و دانش‌افزایی کودکان در پیشگیری از سوءاستفاده جنسی

تحلیل گفتمان تربیت جنسی در نظام آموزش و پرورش ایران (وضعیت موجود)	۱۳۹۵	حامد حاجی پور	۹
رابطه شیوه‌های فرزند پروری والدین با تربیت جنسی و مهارت اجتماعی نوجوانان	۱۳۹۳	مریم رضوانی مهلبانی	۱۰
اثربخشی آموزش مؤلفه‌های تربیت جنسی به مادران بر اضطراب دخترانه پایه پنجم و ششم	۱۳۹۴	سمیرا طاوسی	۱۱
تبیین فلسفی رویکرد اگزستانسیالیستی نسبت به ملاحظات جنسی و جنسیتی در تربیت، و نقد آن بر اساس آموزه‌های اسلامی به منظور ارائه چارچوب مفهومی برای تربیت رسمی	۱۳۹۰	معصومه کرامتی	۱۲
شیوه‌های تربیتی مبتنی بر جنسیت و آثار آن از منظر آیات و روایات	۱۳۹۰	سید احمد هاشمی علی‌آبادی	۱۳
ارزیابی سلامت جنسی نوجوانان تحت مراقبت شبانه‌روزی و اثربخشی برنامه جامع آموزش جنسی (تربیت جنسی) بر ارتقای دانش، نگرش و خودپنداره جنسی	۱۳۹۱	رضا رزاقی	۱۴
غریزه جنسی از نگاه اسلام	۱۳۸۹	سیداحمد هاشمی علی‌آبادی	۱۵
بررسی اثربخشی آموزش جنسی بر افزایش خویشتن‌داری جنسی دانشجویان مقطع کارشناسی (دختر) دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی	۱۳۸۸	سودابه میرزایی	۱۶
بررسی نقش طرح‌واره‌های مادران در تربیت جنسی دختر نوجوانان	۱۳۹۱	معصومه معصومی	۱۷
تحلیل رابطه بین سبک زندگی و تربیت جنسی نوجوانان شهر زاهدان با نگاهی به پیشگیری از جرم	۱۳۹۷	اسحاق بامری، امیرحمزه سالارزایی	۱۸
محتوای مناسب برای تربیت جنسی در کتب درسی دوره متوسطه	۱۳۸۳	محسن فرمهبینی	۱۹
بررسی و تبیین مبانی، اصول و روش‌های تربیت جنسی با تأکید بر دیدگاه اسلام	۱۳۸۶	اکبر رهنما، حمید علیین و حسین محمدی	۲۰
الگوی برنامه درسی تربیت جنسی برای دوره نوجوانی بر اساس قرآن و روایت‌های معصومین	۱۳۹۵	صدیقه محمدجانی و همکاران	۲۱
پدیدارشناسی تربیت جنسی از دیدگاه کارشناسان تربیتی در مدارس متوسطه شهر کرمان	۱۳۹۵	مراد یاری دهنوی و فاطمه ابراهیمی شاه‌آبادی	۲۲
آگاهی و نگرش مادران نسبت به تربیت جنسی کودکان پیش‌دبستانی	۱۳۹۶	کنایون مبردی و همکاران	۲۳
بررسی ضرورت وجودی و چگونگی توجه به تربیت جنسی در برنامه درسی مقطع متوسطه از دیدگاه دبیران و دانش‌آموزان	۱۳۹۰	محمد امینی و همکاران	۲۴
طراحی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت جنسی در دوره ابتدایی	۱۳۹۶	رضا محمد بیگی و همکاران	۲۵
تأثیر آموزش گروهی بر آگاهی، نگرش و عملکرد مادران در تربیت جنسی دختران نوجوان	۱۳۹۵	ناهید مستوفی و همکاران	۲۶
پاره حقیقت‌گویی در تحلیل گفتمان انتقادی تربیت جنسی نظام آموزشی ایران	۱۳۹۷	محمود سعید رضوانی	۲۷
ارائه الگوی تربیت جنسی با تکیه بر دیدگاه‌های اندیشمندان مسلمان خدمتبان	۱۳۹۶	محمد مزیدی و محمد خدمتبان	۲۸
آموزش جنسی به کودک و نوجوان از دیدگاه اسلامی و مطالعات روان‌شناختی	۱۳۸۷	علی نقی فقیهی و همکاران	۲۹
تبیین تربیت جنسی دانش‌آموزان ایرانی از دیدگاه مربیان بهداشت مدارس ابتدایی	۱۳۸۹	نادیا ابوالقاسمی و همکاران	۳۰
بررسی تأثیر آموزش جنسی بر افزایش دانش جنسی والدین و احساس کفایت آن	۱۳۹۶	خسرو رشید و مریم حسینی اصل نظرلو	۳۱
امکان‌سنجی آموزش مهارت‌های بهداشت جنسی در مدارس	۱۳۹۶	صلاح‌الدین ابراهیمی و همکاران	۳۲
بررسی نظرات معلمان شهر کرمان در مورد لزوم در آموزش جنسی به نوجوانان	۱۳۸۰	منصور عزیززاده فروزی و همکاران	۳۳
تربیت جنسی؛ برنامه درسی پوچ دوره ابتدایی	۱۳۹۵	زهرا افشارکهن و همکاران	۳۴
نگاهی به برنامه درسی تربیت جنسی در نظام تعلیم و تربیت با تأکید بر دو عنصر هدف و محتوا	۱۳۹۴	حسن اسلامیان و همکاران	۳۵
درآمدی بر مبانی تربیت جنسی در تربیت اسلامی	۱۳۸۹	یوسف نصیری و سیدابراهیم جعفری	۳۶

همانگ با هدف خلقت و ضمناً نرم و هنجارهای جامعه مورد نظر است (Mostofi et al, 2016).

- بازده‌های آموزشی: در این راستا دسته‌بندی‌های گوناگونی وجود دارد، اما از آنجاکه هدف این پژوهش داشتن یک تصویر کلی از وضعیت موجود و گزارش تمامی بازده‌هاست، لذا دسته‌بندی بازده‌ها به صورت کدگذاری و مقوله‌ای انجام شده است.

۵. پردازش، ترکیب و تفسیر در قالب فرآورده‌های ملموس

با توجه به یافته‌های حاصل از تحقیقات مرتبط با هدف پژوهش، ابتدا همه مؤلفه‌ها از طریق فرایند کدگذاری باز استخراج و سپس بر اساس فرایند کدگذاری محوری و گرینشی، همه مؤلفه‌ها بر اساس مفاهیم مشترک دسته‌بندی می‌شوند.

۴. تعیین چارچوب ادراکی و متناسب ساختن آن با اطلاعات حاصل از نتایج

این مرحله، چارچوبی پیونددهنده است که اطلاعات به‌دست آمده در پیرامون آن ترکیب می‌شود (موفت، ۲۰۱۵). از این‌رو چارچوب ادراکی شکل گرفته در این پژوهش حول دو مفهوم اصلی است:

- تربیت جنسی: برای بررسی این چارچوب ابتدا باید به تعریف آن پرداخت. تربیت جنسی به توسعه مهارت‌های ضروری افراد در جهت تعامل بایسته با نیازهای درونی خود و کسب مهارت لازم جهت برقراری ارتباط با جنس مخالف اشاره دارد. مسلماً، تربیت جنسی صرفاً انتقال اطلاعات و آموزش جنسی نیست، بلکه منظور اصلی از این نوع تربیت، توانمند ساختن فرد با ایجاد زمینه و بستر مناسب برای هدایت صحیح غریزه جنسی و مدیریت رفتار جنسی در چارچوب اعتدال و

جدول ۲. کدگذاری باز و محوری پژوهش‌های پردازش‌شده

کد مقاله	کدهای باز	محوری	کد گرینشی
۴-۲-۱	توجه به مؤلفه‌های تربیت جنسی ضعیف است (۱)؛ خلأ در مؤلفه‌های تربیت جنسی، (۱)، نبود سیاست مدون در مورد تربیت جنسی (۲)؛ فرهنگ و جو مانع بحث مسائل جنسی (۲)؛ محتاطانه به تربیت جنسی دانش‌آموزان نگاه کردن (۴)؛ عدم توجه کافی آموزش و پرورش رسمی (۴)؛ بیشترین آسیب را مربوط به عوامل فرهنگی و اجتماعی (۶)؛ وجود شرم و حیای بی‌جا در راهنمایی فرزندان بوده است، مهم‌ترین نقاط آسیب‌زای فرهنگی اجتماعی (۶)؛ کم‌توجهی به مؤلفه‌های تربیت جنسی (۷)؛ گفتمان مهار بر تربیت جنسی آموزش و پرورش ایران (۹)؛ توجه به جنبه‌های سلبی تربیت جنسی در ایران (۹)؛ مسائل جنسی در فرهنگ و جامعه ما یک تابو است (۱۶)؛ تربیت جنسی در کشور ما تحت تأثیر فرهنگ و مکتب اسلام است که شرم و حیا اصلی اساسی می‌داند (۱۹)؛ عامل نبودن متصدیان تربیت به اصول اخلاقی جنسی» و ضعف شدید در میزان آگاهی آنها از نحوه تحقق تربیت جنسی دلایل نامطلوب بودن تربیت جنسی در جامعه است (۲۲)؛ تربیت جنسی از قالب یک برنامه درسی مغفول خارج شود (۲۳)؛ آموزش و پرورش سیاست کتمان حقایق جنسی و عدم توجه کافی به نیازهای (۲۶)؛ رویکرد محافظه‌کاران نسبت به تربیت جنسی (۲۶)؛ سیاست‌ها، منابع محدود آموزشی و ساختار فرهنگی خانواده از عوامل بازدارنده (۲۹)؛	اثربخش بودن	شمیشر
۹-۷-۶	بحث تربیت جنسی؛	دولبه بودن	
۱۶-	ضرورت بحث جنسی	مفهوم تربیت جنسی	
۲۲-	تربیت جنسی		
۲۳-	در آموزش؛		
۲۹-۲۶	پیامدهای مثبت آموزش جنسی، عدم		
۱۰-۸-	بسترسازی مناسب برای آموزش؛ تربیت جنسی		
۱۱-	به نیازهای (۲۶)؛ رویکرد محافظه‌کاران نسبت به تربیت جنسی (۲۶)؛ سیاست‌ها، منابع محدود آموزشی و ساختار فرهنگی خانواده از عوامل بازدارنده (۲۹)؛		
۱۳-	ضرورت توجه به برنامه درسی تربیت جنسی (۵، ۷)؛ اثربخشی برنامه‌های آموزش جنسی بر افزایش دانش جنسی و نگرش جنسی (۸)؛ اثربخشی برنامه‌های آموزشی پیشگیری جنسی از سوءاستفاده جنسی بر افزایش دانش از سوءاستفاده جنسی (۸)؛ رابطه شیوه‌های فرزندپروری با تربیت جنسی (۱۰)؛ تأثیر آموزش تربیت جنسی بر کاهش اضطراب مادران و دختران (۱۱)؛ تأثیر نقش جنسی بر تربیت جنسی (۱۳)؛ نقش طرح‌واره مادران (۱۷)؛ تأثیرگذاری آموزش در آگاهی و نگرش جنسی مادران (۲۵)؛ تأثیر بسته‌های آموزشی (۳۰)؛		
۱۷-	تربیت جنسی		
۳۰-۲۵	تربیت جنسی		

- ۱-۱۴- آسب پذیری نوجوانان (۱)؛ مهم ترین نقاط آسیب‌زای فردی عدم اطلاع از خطرهای خود
 ۶-۱۸- ارضایی در جوانان (۶)؛ در دسترسی به منابع اطلاعاتی معتبر محدودیت دارند (۱۴)؛
 ۲۳ دسترسی اطلاعات دوستان و فیلم‌های پورنوگرافی (۱۴)؛ تأثیر ارتکاب جرائم بر تربیت
 ۱-۲-۳- جنسی (۱۸)؛ نبود محتوای مناسب (۳)
 ۴-۳۲- شکل‌گیری هویت جنسی (۲۳)؛ برنامه درسی تربیت جنسی دوره متوسطه نظیر وجود غریزه
 جنسی، اقتضانات ناشی از تغییرات دوره بلوغ، زندگی در عصر ارتباط‌های، افزایش فاصله
 میان بلوغ و ازدواج، اهمیت اطلاع‌رسانی در مورد مسائل بهداشت جنسی، هویت‌یابی جنسی،
 رشد همه‌جانبه فرد، تحکیم و ثبت نهاد خانواده و ترکیب سنی و جمعیت جامعه (۲۳)؛
 توجه به گوهر عفت، تقویت دین و ایمان و اخلاق جنسی و همسرگزینی بیشتر است (۱)؛
 مسائل
 بهداشتی،
 تقویت دین،
 پابندی نسبت
 اخلاقیات
- ۱-۳-۷- توجه زیاد به اهداف (۱)؛ هدف فقط به مؤلفه تقویت ایمان و اخلاق جنسی توجه شده است
 ۲-۳۳- (۷)؛ اهداف برنامه درسی تربیت جنسی در سه سازه اصلی (شناختی، نگرشی، مهارتی)
 ۷ (۲۴)؛ اهداف برنامه درسی تربیت جنسی ناظر بر جلوگیری از تهاجم فرهنگی، هدایت
 جنسی، حفظ پاک‌دامنی، جلوگیری از تخلف جنسی، آمادگی تشکیل خانواده، سلامت روان،
 تغییر فرهنگ مدیریت رفتارهای جنسی، ارائه دستورالعمل اجرایی مشخص برای
 آموزش‌های جنسی، افزایش دانش و مهارت مدرسان مدارس، ایجاد صفت‌ها و رفتارهای
 جنسی سالم و زدودن صفت‌های ناشایست در دانش‌آموزان، توجه به ابعاد معنوی و روحانی
 مسائل جنسی (۳۳)؛ توجه به مؤلفه‌های حفظ گوهر عفت، تقویت ایمان و اخلاق جنسی و
 همسرگزینی و رعایت اصول بیشتر است (۷)؛
- ۳-۴-۷- رئوس مطالب درسی شامل محتویاتی از قبیل شیوه‌های کنترل و تعدیل غریزه جنسی،
 ۱۹- تشریح نکات بهداشتی در سنین بلوغ؛ تأثیر دوست در سلامت یا سقوط اخلاق جنسی در
 ۲۲- نوجوانان آگاهی از خطرات و امراض جنسی (۳)؛ آموزش مسائل و احکام شرعی دوران بلوغ
 و پرورش پاک‌دامنی، آگاهی از عواقب سخت انحراف جنسی و بیان آداب معاشرت و ارتباط
 ۲۴- صحیح اقداماتی (۴)؛ در آموزش مسائل دوران بلوغ نیز تأکید بر علائم دوران بلوغ است (۴)؛
 ۲۳- مؤلفه‌های پرخطر جنسی و بی‌بندوباری‌ها و بیماری‌های متعاقب و راه‌های مقابله با آن،
 ۳۱-۳۳ همسرگزینی و رعایت اصول آن، تقویت ایمان و اخلاق جنسی و تعدیل احساس دگرخواهی
 و عشق افراطی (۷)؛ شیوه‌های کنترل و تعدیل غریزه جنسی، تشریح نکات بهداشتی در
 سنین بلوغ، تأثیر دوست در سلامت یا سقوط اخلاق جنسی در نوجوان و آگاهی از خطرات
 و امراض جنسی (۱۹)؛ محتوای آموزشی و روش آموزش باید متناسب با سن مخاطب باشد
 (۲۲)؛ مانند ویژگی‌های دوران بلوغ، نشانه‌های بلوغ جنسی، معرفی و توضیح بیماری‌های
 مقاربتی، تشریح دستگاه تولید مثل، ویژگی‌های ازدواج موفق و همسر مناسب، روش‌های
 کنترل غریزه جنسی، مسائل دینی و شرعی بلوغ؛ آگاهی از گناهان کبیره مربوط به انحراف
 جنسی، هویت‌یابی جنسی، خطرهای ناشی از دوست‌های خیابانی و نکات بهداشتی دوران
 بلوغ باشد (۲۳)؛ توجه به ارزش‌ها و فلسفه تربیت جنسی، توجه به منابع مبتنی بر ارزش‌ها
 (قرآن، سنت، عقل، فطرت) توجه به اصول حاکم بر آموزش و پرورش، توجه به منابع تدوین
 محتوا برنامه درسی تربیت جنسی (۲۴)؛ قاعدگی طبیعی، علل برخورد و مسائل شرعی
 مربوط به آن، بیماری‌های ایدز، علل، روش‌های پیشگیری و سرایت آن باید به‌طور کامل به
 نوجوانان آموزش داده شود و اما با آموزش سقط در دختران و کار دستگاه تولید مثل جنسی
 مخالف و روش‌های پیشگیری از بارداری کاملاً مخالف بودند (۳۱)؛ نظیر آموزش جنسی
 مبتنی بر معنویت و تعالیم دینی، توجه به رعایت چارچوب‌های مذهبی و ارزش‌های
 اجتماعی در رفتارهای جنسی، ارائه اطلاعات و آگاهی مفید و سازنده در زمینه رفتارهای

سالم جنسی، آموزش سلامت جنسی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی، روش‌های حفظ و مراقبت جنسی و آثار عاطفی، روانی و جسمانی ناشی از آن، ترس از همجنس‌گرایی، تأکید بر جنبه‌های جامعه‌شناسی، پاسخ صادقانه به سؤال‌ها و ابهام‌های دانش‌آموزان در ارتباط با مسائل جنسی باشد (۳۳)

روش‌های کلیشه‌ای و سطحی (۲)؛ نبود روش درزمینه آموزش تربیت جنسی (۳)؛ استفاده از تذکر در مراسم صبحگاه، بیان آیات و روایات مرتبط و نصیحت دانش‌آموزان در کلاس‌های درس (۴)؛ آموزش غیر مستقیم (۳۲)؛ آگاهی از طریق غیر رسمی (۲)؛ روش‌های آموزشی اصل تفاوت در حقوق و تکالیف شرعی، روش عبرت آموزی (۲۴)؛

- ۱۵- نگاه تعدیلی اسلام به تربیت جنسی (۱۵)؛ ازدواج دائم، موقت، تعدد زوجات که جزء راهکارهای ایجابی جلوگیری از انحرافات جنسی؛ بحث ارتباط‌های قبل از ازدواج، آموزش مسائل جنسی و حدود و ثغور در نشست‌های علمی (۱۵)؛ ده مبنای تأثیر شرایط بر انسان، تأثیر انسان بر شرایط، ضعف، اشتیاق به تداوم نسل، تفاوت ظرفیت‌های جنسی در انسان، حب ذاتی انسان به جنس مخالف، نیازمندی، اندیشه‌ورزی و وجود مراحل مختلف رشد و تطور در آدمی است. ۲- در مبنای تأثیر شرایط بر انسان، اصول دوگانه تربیتی شامل؛ پیشگیری از انحراف جنسی قبل از تولد و پیشگیری از انحراف جنسی بعد از تولد است ۳- در مبنای تأثیر انسان بر شرایط اصول پنجگانه تربیتی شامل اصل تأثیر ظاهر بر باطن، اصل اصلاح شرایط، اصل هدایت انگیزه جنسی، اصل خودسازی و اصل بهسازی است ۴- در مبنای ضعف اصول دوگانه تربیتی شامل مدارا و مسامحت و سعه‌صدر است ۵- در مبنای اشتیاق به تداوم نسل اصل تربیتی، ازدواج است ۶- در مبنای تفاوت ظرفیت‌های جنسی در انسان اصل تربیتی شامل: توجه به تفاوت‌های جنسیتی است. ۷- مبنای حب ذاتی انسان به جنس مخالف شامل اصل مودت است. ۸- مبنای نیازمندی شامل اصول سه‌گانه پرورش قوه تعقل، تذکر و آگاه‌سازی است ۱۰- مبنای وجود مراحل مختلف رشد و تطور در آدمی شامل اصل آموزش جنسی با توجه به مقتضیات سنی (اصل تدرج) است ۱۱- مبنای کرامت شامل اصول سه‌گانه، تزکیه، عزت‌نفس و حیا و غیرت است (۱۹)؛ بر اساس مبانی قرآن هفت مقوله اصلی یا طبقه چون؛ توجه به غریزه جنسی به‌عنوان یک نیاز، ازدواج راه طبیعی و پذیرفته شده پاسخ‌دهی به غریزه جنسی، معاشرت و تعامل شایسته زن و مرد (با جنس مخالف)، عفت و پاک‌دامنی، رعایت حریم روابط در ارتباطات خانوادگی و اجتماعی، پرهیز از نابهنجاری جنسی و تولید نسل
- بر اساس روایات معصومین نیز هفت مقوله اصلی شامل؛ توجه به غریزه جنسی به‌عنوان یک نیاز، ازدواج راه طبیعی و پذیرفته شده پاسخ‌دهی به غریزه جنسی، معاشرت و تعامل شایسته زن و مرد (با جنس مخالف)، عفت و پاک‌دامنی و رعایت روابط، توجه به سنت پیامبر، تولید نسل استخراج گردید (۲۰)؛ دیدگاه اندیشمندان مسلمان با فضای فرهنگی حاضر تطابق مناسبی دارد (۲۷)؛ تربیت جنسی از منظر اندیشمندان مسلمان متأثر از آموزه‌های قرآنی، سیره نبوی و کلام معصومان (۲۷)؛ از منظر متفکران اسلامی تربیت جنسی مترداف با تربیت خانوادگی است (۲۷)؛ تداوم نسل، واقع‌بینی، طبیعی بودن نیاز جنسی، عاملیت انسان، عاملیت محیط و شرایط، توانمندی و ارزش و مبانی اندیشه ورزی (۳۶)

۶. ارائه نتایج ترکیب

در این بخش، با توجه به فرایند و فرآورده‌های سنتزپژوهی در یک نمای کلی بازده‌های برنامه درسی تربیت جنسی مورد بررسی قرار می‌گیرد. ابتدا در قسمت فرایند سنتزپژوهی استخراج بازده‌ها صورت گرفته به این شکل که ابتدا توصیفات کلیه بازده‌ها از طریق فرایند کدگذاری بازشناسایی و سپس مصادیق هر یک از بازده‌ها توسط فرایند کدگذاری محوری استخراج می‌شود و سپس در قسمت فرآورده سنتزپژوهی، از آنجاکه هدف سنتزپژوهی ترکیب کلیه یافته‌های علمی در یک موضوع خاص و رسیدن به یک انسجام واحد است، در بخش ارائه نتایج ترکیب با مرور مجدد داده‌های اولیه و کدگذاری

همچنین یافته‌ها نشان داد نبود بحث تربیت جنسی می‌تواند تهدیدی برای آسیب‌پذیری نوجوانان (۱)؛ عدم اطلاع از خطرهای خودارضایی (۶)؛ منابع اطلاعاتی معتبر محدود (۱۴)؛ ارتکاب جرائم تربیت جنسی (۱۸)؛ باشد. همچنین بودن بحث تربیت جنسی فرصتی برای نوجوانان در شکل‌گیری هویت (۲۳) دسترسی به اطلاعات مورد نیاز در زمینه تربیت جنسی متناسب با مقتضیات سنی (۲۳) باشد.

زبان و تبیین فرهنگ در تربیت جنسی، زبان اسلام است و برنامه درسی تربیت جنسی تحت تأثیر فرهنگ و مکتب اسلام است (۱۹) اسلام به تربیت جنسی نگاه تعدیلی دارد (۱۵) به طوری که از منظر متفکران اسلامی تربیت جنسی را مترادف با تربیت خانوادگی است (۲۷)؛ تربیت جنسی از منظر اندیشمندان مسلمان متأثر از آموزه‌های قرآنی، سیره نبوی و کلام معصومان است (۲۷)؛ بر اساس مبانی قرآن و روایات معصومین هفت مقوله اصلی یا طبقه چون؛ توجه به غریزه جنسی به عنوان یک نیاز، ازدواج راه طبیعی و پذیرفته شده پاسخ‌دهی به غریزه جنسی، معاشرت و تعامل شایسته زن و مرد (با جنس مخالف)، عفت و پاک‌دامنی، رعایت حریم روابط در ارتباطات خانوادگی و اجتماعی، پرهیز از ناپهنجاری جنسی و تولید نسل استخراج گردید (۲۰)؛ که این مبانی و اصول در جدول ۳ به تفصیل ارائه گردیده‌اند.

مجدد، موارد همپوشی و قرابت معنایی با هم ترکیب شده و به صورت یک کل جدید و انسجام یافته ارائه می‌شود؛ که با توجه به یافته‌های مرحله قبل، نتایج کلی پژوهش در زیر ارائه شده است.

۱. یافته‌های پژوهشی، وضعیت برنامه تربیت جنسی در نظام آموزشی ایران را چگونه تبیین می‌کند؟
یافته‌ها نشان داد مفهوم تربیت جنسی همانند شمشیر دولبه است از یک طرف تأکید پژوهش‌های مختلف بر ضرورت برنامه درسی تربیت جنسی (، ۱۰، ۸، ۱۸، ۱۳، ۱۷، ۲۵، ۵، ۷) و نقش آن در پیشبرد اهداف آموزشی است ولی از طرف دیگر سیاست مدون در مورد تربیت جنسی وجود ندارد (۲) این جو باعث شده تا متصدیان آموزش نگاه تابووارانه به این موضوع داشته باشد (۱۶) به طوری که آموزش و پرورش رسمی سیاست کتمان حقایق جنسی و عدم توجه کافی به نیازهای (۲۶)؛ در پیش گرفته باشد و نگاه محتاطانه (۴) و رویکرد محافظه‌کاران (۹) نسبت به تربیت جنسی داشته باشد. به طوری که می‌توان بیان نمود برنامه درسی تربیت جنسی به عنوان یک برنامه درسی مغفول است (۲۳). دلیل این امر عامل نبودن متصدیان تربیت به اصول اخلاق جنسی» و ضعف شدید در میزان آگاهی آنها از نحوه تحقق تربیت جنسی در جامعه است (۲۲).

جدول ۳. مبانی و اصول تربیت جنسی بر اساس مکتب اسلام

اصول تربیتی	مبانی تربیت جنسی در مکتب اسلام
پیشگیری از انحراف جنسی قبل از تولد و بعد از تولد	تأثیر شرایط بر انسان (عاملیت محیط و شرایط)
اصل تأثیر ظاهر بر باطن، اصل اصلاح شرایط، اصل هدایت انگیزه جنسی، اصل خودسازی و اصل بازسازی	تأثیر انسان بر شرایط (عاملیت انسان)
ازدواج	اشتیاق به تداوم نسل تربیتی (تداوم نسل)
مودت	حب ذاتی انسان به جنس مخالف
قوه تعقل، تذکر و آگاه‌سازی	نیازمندی (طبیعی بودن غریزه جنسی)
تزکیه، عزت‌نفس و حیا و غیرت	کرامت
توجه به تفاوت‌های جنسیتی	تفاوت ظرفیت‌های جنسی در انسان
مدارا و مسامحت و سعه صدر	ضعف (واقع‌بینی)
آموزش جنسی با توجه به مقتضیات سن	مبنای وجود مراحل مختلف رشد و تطور در آدمی
عقلانیت و تذکر	اندیشه ورزی

بحث و نتیجه‌گیری

در نظام تعلیم و تربیت مباحث مرتبط با تربیت و هدایت جنسی از اهمیت و ضرورت انکارناپذیری برخوردار است. از این رو ارائه آموزش‌های مناسب در این زمینه مورد توجه اکثر نظام‌های آموزشی است. و بالطبع در نظام‌های آموزشی پژوهش‌ها و مطالعات متعددی در داخل و خارج کشور در این زمینه انجام شده است. در پژوهش حاضر جایگاه برنامه درسی تربیت جنسی در نظام آموزشی ایران با بررسی پژوهش‌های مرتبط از طریق سنتز پژوهی مورد مطالعه قرار گرفته است.

این امر نشان می‌دهد تربیت جنسی نیز مانند دیگر شقوق تربیت، هنجاری و وابسته به ملاک‌ها، معیارها و ارزش‌های حاکم بر جامعه و مردم است. هدف نهایی تربیت جنسی همان هدف تعلیم و تربیت دینی یعنی قربت‌الی‌الله است. همان‌طور که نتایج هم نشان می‌دهد مفهوم برنامه درسی جنسی در جامعه ما متأثر از مبانی و اصول دین اسلام است. فراوانی تأکید بر مبانی اسلامی نشان از پیرنگ کردن نگاه و ارزش‌های خاص جمهوری اسلامی دارد. به‌طوری‌که در پژوهش‌های (mohammad Rezvani, Hashemi Ali abadi, 2010؛ jani, 2016؛ Nasiri & jafari, 2010؛ 2018) به‌طور تفضیلی زبان اسلام و مبانی تربیت جنسی که برگرفته از قرآن و روایات معصومین است ۱۰ مبانی اسلامی که شامل عاملیت محیط و شرایط، عاملیت انسان، اشتیاق به تداوم نسل تربیتی، حب ذاتی انسان به جنس مخالف، نیازمندی، کرامت، تفاوت ظرفیت‌های جنسی در انسان، واقع‌بینی، مبنای وجود مراحل مختلف رشد و تطور در آدمی و اندیشه ورزی به تفضیل در پژوهش‌ها توضیح داده شده است. بنابراین در تشریح این مبانی و اصول می‌توان بیان نمود که اسلام در مورد تربیت جنسی نظارت با رویکرد ارشادی همواره مورد تأکید قرار گرفته است. اسلام به همه ابعاد این موضوع از بهداشت جنسی گرفته تا چگونگی تحکیم روابط زن و مرد در خانواده پرداخته است به‌طوری‌که می‌توان بیان نمود اسلام معنای وسیع‌تری از آموزش جنسی دارد و نه تنها

احساس جنسی را در بر می‌گیرد، بلکه شامل مسائل و مباحثی در رابطه با جنس و جنسیت، آموزش مسائل مربوط به بلوغ، عفت و اخلاق و کنترل و تعدیل جنسی است و این نشان می‌دهد که بحث تربیت جنسی در نظام آموزشی از لحاظ مبانی دچار مشکل نیست.

یافته‌های مضمون شمشیر دولبه بودن مفهوم تربیت جنسی نشان از نگاه دوسوگرایانه محققین و متصدیان نظام آموزشی به مفهوم تربیت جنسی است که از یک طرف بر ضرورت و اثربخشی آن در آموزش تأکید دارند و از طرف دیگر، بر نداشتن برنامه درسی قصد شده و عملی برای این بحث است. همین امر باعث شده علی‌رغم نقش و اهمیتی که حوزه تربیت جنسی در رشد و پرورش قابلیت‌ها و استعدادهای دانش‌آموزان و تحقق اهداف نظام آموزشی دارد در عمل ملاحظه می‌شود مقوله مذکور از جایگاه مناسبی در برنامه نظام آموزشی برخوردار نباشد و به‌عنوان یک پدیده آموزشی فرعی و حاشیه‌ای مورد توجه است. توجه سوگیرانه و درحاشیه‌بودن برنامه درسی تربیت جنسی در آموزش و پرورش ادعایی است که پژوهش‌های دیگر نیز آن را تأیید می‌کنند. از جمله این پژوهش‌ها می‌تواند به پژوهش (Ebrahimi harestani & leakatdar, 2015)؛ که برنامه درسی تربیت جنسی را با عنوان «برنامه درسی مغفول» نام‌گذاری کرده و آن را مورد غفلت دانسته که به بیان دیگری در حاشیه قرار گرفتن تربیت جنسی است. پژوهش (Abolghasemi & et al, 2010) «سیاست‌های آموزشی، ایجاد محدودیت در فضای آموزشی و محدودۀ آموزش‌ها» را از عوامل بازدارنده تربیت جنسی در حیطة آموزش و پرورش دانسته و بر نقش محدودکننده سیاست و فرهنگ‌سازمانی در عملکرد مربیان بهداشت تأکید می‌کند. نتایج پژوهش (Mehram & et al, 2007) نیز سکوت گفتمان‌مهار در مقولات جنسی را تأیید کرده و با اصطلاح «برنامه درسی پوچ» از آن یاد می‌کند. در پژوهش دیگری که توسط (Shafiee Eoourea and yari dehnavi, 2015) مجدداً سکوت نظام تعلیم و تربیت در آن مورد تأکید

بحث تربیت جنسی نه تنها مشکلی را حل نمی‌کند بلکه خود را در حکم برخوردی سطحی و پاک کردن صورت مسئله است که در نهایت به ایجاد بسیاری از ناهنجاری‌ها و انحرافات جنسی، اخلاقی و رفتاری در مدرسه و پس از آن در سطح جامعه شهری و ملی منجر می‌گردد. انحراف‌هایی که مقابله با آن، بخش کلانی از بودجه و منابع مالی دستگاه‌ها و سازمان‌های مرتبط؛ نظیر نیروی انتظامی، بهداشتی و نهاد قضایی و حقوقی را به هدر می‌دهد.

در پایان با توجه به تأثیری که برنامه درسی تربیت جنسی می‌تواند بر سلامت جنسی و هدایت رفتارهای جنسی دانش‌آموزان داشته باشد پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های بیشتر در زمینه طراحی الگوی برنامه درسی تربیت جنسی دانش‌آموزان با در نظر گرفتن تمامی عناصر برنامه درسی انجام شود و از نتایج این پژوهش در تدوین و اجرای برنامه درسی تربیت جنسی در مقاطع مختلف تحصیلی استفاده شود.

منابع

- Abedini, E., Taybi, Z., Ziaei, P., & Zarezadeh, K. (2016). Qualitative study of mothers' experiences of teaching sexual issues to adolescent girls with an emphasis on cultural factors. *Journal of Mental Health Principles*. Vol. 18 (4).
- Abolghasemi, N., Marqati Khoei, E. S., & Taghdisi, M. Hussein. (2010). Explaining the sexual education of Iranian students from the perspective of primary school health educators. *Journal of the School of Health and the Institute of Health Research*. Vol 8, No 2.
- Afsharkhan, Z., Pourkhzami, S., & Lotfi, N. (2015). Sex education; of Null Curriculum at elementary school. *National Conference on Primary Education*. Course 1.
- Ahmadi, S.T. (2012). The Need Assessment of sexual Education Curriculum in High School from view point of Teachers in one district of

قرار است. که این نداشتن جایگاه مناسب برنامه درسی تربیت جنسی متأثر از طرز تلقی و مبادی فکری است که مریبان و سیاست‌گذاران تربیتی از امر جنسی و میل جنسی دارند. به نظر می‌آید نگاه متولیان آموزشی در نظام تربیت رسمی جامعه ما بیشتر معطوف به این است که متربی منحرف نشود و کمتر به این نکته توجه می‌شود که متربی فهم صحیحی از میل جنسی و جایگاه آن در زندگی پیدا کند.

مضمون دیگری که از برآیند سنتز به دست آمد فرصت‌ها و تهدید است این یعنی بدین معناست که بحث تربیت جنسی در برنامه درسی می‌تواند فرصتی مناسب برای دانش‌آموزان فراهم نماید تا یک سری اطلاعات روان‌شناختی، جسمانی و دینی در مورد مسائل جنسی به دست آوردند. ارائه این اطلاعات به دانش‌آموزان باعث غلبه بر اضطراب، نگرانی‌ها و احساسات نوجوان در مورد پرسیدن سؤالات در مورد مسائل جنسی می‌شود. همچنین ایجاد این فرصت‌ها به منظور شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان و درک درست از مفهوم خود، اجرای مناسب نقش جنسیتی در جامعه و خانواده مؤثر است. این در حالی است که یافته نشان داد بحث تربیت جنسی به صورت یک برنامه درسی خاموش است که از طریق متصدیان آموزشی به فراموشی سپرده شده است که این تهدیدی برای هدایت صحیح تربیت نوجوان که نظام آموزشی به دنبال آن است برای از بین بردن این تهدید نیازمند بازنگری و روشن کردن بحث تربیت جنسی در برنامه درسی و اسناد بالادستی است.

مهم‌ترین حاصل و پیشنهاد اجرایی پژوهش حاضر با توجه به نتایج این است از آنجاکه نتایج نشان داد در کشور ما مبانی و اصول تربیت جنسی که برگرفته از مکتب اسلام است مشخص هستند سازمان برنامه‌ریزی کتب درسی با بهره‌گیری از این مبانی و اصول، متناسب با سن دانش‌آموزان آموزش یا تربیت جنسی در قالب برنامه‌های آگاه‌سازی، آموزشی، پیشگیرانه و ... بگنجاند. همچنین نتایج نشان داد که تابو و خاموش فرض کردن

- Shiraz city. M.A. Thesis, Islamic Azad University Marvdasht Branch.
- Akbari, N. (2013). Sex education in schools; necessities and requirements. Iran's perspective.No. 80.
- Amini, M., Tamnaifar, M. R., & Pashaei, R. (2011). Investigating the Existential Necessity and How to Pay attention to Sex Education in High School Curriculum from the Perspective of Teachers and Students. *Journal of Curriculum Research*. Vol1, No1.
- Amirianzadeh, M., Mohammadi, M., & Amirianzadeh, Mehdi. (2007). The place of sex education and training in schools and higher education centers. Abstracts of the Third World Congress on Family and Sexual Health. 3rd National Congress on Family and Sexual Health, December 29-6. Tehran.
- Azizzadeh Foroozi, M., Mohammad Alizadeh, S., Abouli Pour, B., & Nazari, T. (2001). Investigating the opinions of teachers in Kerman about the necessary points in sex education for adolescents. *Journal of Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services, Yazd*. Vol9, No4.
- Bamari, I., & Sarlarzai, A.H. (2018). Analyze the relationship between lifestyle and sexual education of adolescents in the city of Zahedan with a view to crime prevention. *Quarterly Journal of Educational Psychology Studies*. No. 29.
- Bridges, E. (2009). Effective curriculum – based sex and STD/HIV education programs for adolescents, child development perspectives, 3 (1), (Available at: <http://www. Advocates for youth. Org>).
- Ebrahimi Harestani, A. (2012). The Analysis of Null Curriculum in sex Education: Focusing on the Male Student at Junior High School. *Research in Curriculum Planning*, M.A. Thesis, Faculty of Psychology and Education, Ferdowsi Mashhad University.
- Ebrahimi Harestani, A., Mahram, B., & Liaghatdar. M. (2015). The Analysis of Null Curriculum in sex Education: Focusing on the Male Student at Junior High School. *Research in Curriculum Planning*. Vol 12. NO 17(continues44).pp 26-40. (in persian)
- Ebrahimi, S., Haj Khazimeh, M., & Karami, M. R. (2017). Feasibility study of sexual health skills training in schools. *Teaching Strategies in Medical Sciences*.Vol 10. No1.
- Esere, O. M. (2008). Effect of sex education programme on at – risk sexual behavior of school – going adolescents in Ilorin. *Nigeria. African Health Sciences*. Vol. 8, No. 2, pp 120-126.
- Faqihi, A. N., Shkohhi ekta, M., & Prand, A. (2008). Sex education for children and adolescents from an Islamic perspective and psychological studies. *Biquarterly Journal of Isalmic Education*, Vol.3, No.7.
- Farmahini Farahani, M. (2004). The Favorite Content for sex education in Secondary school textbooks. *Scientific-Research Quarterly of Shahed University*. Eleventh year. No. 9.
- Farmahini Farahani, M. (2005). An Introduction to Sex Education in Islamic Religious Texts. *Two-month scientific research journal of Shahed University*. No. 12.
- Farmahini Farahani, M. (2007). *Human Sex education*. Tehran: Alborz (in persinan).
- Farmahini Farahani, M. (2013). Sexual education: a common duty of the family and the school. *Payvand Educational Monthly*, 20, 16 to 41.
- Garland- Levett, S. (2017). Exploring discursive barriers to sexual health and social justice in the new Zealand sexuality education curriculum. *Journal sex Education sexuality, society and learning*. Vol 17(2).
- Gilliam, M., Jagoda, P., Heathcocj, S., Orzalli, S., Saper, C., Jessyca, D., & Wilson, C. (2016). Life Changer: A pilot Study of a Game-Based Curriculum for Sexuality Education. *Education. Pediatr Adolesc Gynecol*, Vol 29. 148 -153.

- Hajipoor, H. (2016). Critical discourse analysis of sex education in Iran's educational system (status quo), Thesis PHD. Faculty of Psychology and Education. Kharazmi University.
- Hashemi ali abadi, S.A. (2010.) Sexual instinct in Islamic view. Thesis.M.A, Faculty In theology and Islamic sciences. The university of Qom.
- Hashemi.A.A., S.A (2011). Educational practices based on sex and its consequences From the perspective of Quran and Hadith. Thesis.PHD. Department: Islamic Knowledges
- Islamian, Z., Saeedi Rezvani, M., & Ghaffari, Islamian., A. (2015). Investigating and analyzing the various dimensions of sex education and related issues. Reseaeches of the Ninth National Conference Idea motaher Illumination, Family and Sex Education. May..
- Ismaili, A. (2002). Young, sexual motivation and behavior. Tehran: Laqa Al-Noor
- Jaberzadeh Ansary,. S. (2015). The positive influence of teaching sexual training of kids on increasing sexual knowledge of mothers and improving the knowledge of kids in preventing them from sexual abuse, M.A Thesis. Faculty of sciences and psychology, Alzahra university.
- Jones, T. (2011). A Sexuality Education Discourses Framework: Conservative, Liberal, Critical, and Postmodern. American Journal of Sexuality Education, 6 (2). 133-175.
- Kereamati, M. (2011). A philosophical Explanation of Feminism Exsentialism respect to considerations of Sex and Gender in education and its Critque. Based on Islamic Idea to Presentation of a conceptual framework for formal education. Thesis ph.D, Departemant of Education Faculty of Hummanities Tarbiat Modares University.
- Kontuls, O. (2010). The evolution of sex education and student sexual knowledge in finland in the 2000s. Sex education, 10 (4), 373- 386.
- Kurd, H., Jalili, M., & Kurd, M. (2018). Analysis and analysis of the basics of the nature of social education in primary school. *Journal of Sociology of Education*. No.9. pp. 78-67.
- Maleki, H. (2016). Curriculum Preliminaries. Eleventh Edition, Tehran: Samat.
- Masoumi, M. (2012). The role of mothers schemas on adolescent girls sex education. Thesis. M.A.. Faculty of Education and psychology Alzahra university.
- Mazidi, M., & khedmatiyan, M. (2017). Presenting a Model for Sexual Education based on the Views of Muslim Thinkers. Biquarterly Journal of Islamic Education, Vol, 12, No. 25.
- Mehr Mohammadi, Mahmoud. (2002). Curriculum: Perspectives, Approaches and Perspectives, Print. Mashhad: Astan Quds Razavi.
- Mehram, B. (2005). Reviewing the content of middle and high school textbooks in terms of sex education. Thesis.M.A. University of Mashhad
- Mehram, B.Ebrahimi harestani, A., leakatdar, M.J. (2007). Examining the content of middle and high school textbooks in terms of sex education. Abstracts of the Third World Congress on Family and Sexual Health. Third National Congress on Family and Sexual Health. December 8- 6. Tehran.
- Mirzaei, S. (2009). Investigating the Effectiveness of Sexual Education on Increasing Sexual Self-Determination of Undergraduate (Girl) Students of the Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University. Thesis.M.A. Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University.

- Moafi, M. (2013). Explain the theoretical foundations of religious education based on the document of fundamental change. *Javaneh Growth Magazine*.
- Mobredi, K., Hasn poor Azgahy, S.B., & Farahani, A. (2017). Knowledge and Attitude of Mothers toward preschool Sexual Education. *Iran Journal of Nursing (IJN)*. Vol. 30, No. 106.
- Mohammad beige, R., Faghihi, A., & Nateghi, F. (2018). Designing a good sex education curriculum in elementary school. *Quarterly of Educatinal Psychology*. Allameh Tabatbahi University. Vol. 13, No. 45.
- Moffet, J. (2015). Twelve tips for flipping the classroom. *Medical Teacher*; 37(4). 331-336.
- Mohammad Beigi, R., Faqihi, A.R., & Nateghi, F. (2017). Designing a good sex education curriculum in elementary school. *Quarterly Journal of Educational Psychology*. Vol.13, No.45.
- Mohammad Jani, S., Yarmohammadian, M. H., Kajbaf, M. B., & Qaltash, A. (2016). The pattern of the sex education curriculum for adolescence is based on the basics of the Qur'an and the narrations of the infallibles. *Journal of New Approach in Education Administration*, Vol. 7, No.3.
- Mohammadi, A. (2011). The level of Attention to Sexual Education in Theology curriculum in Iranions Highschool. Thesis. PH.D. Islamic Azad University Marvdasht Branch.
- Mostofi, N., Garmaroudi, Gh., Shamshiri, A, R. & Shakibazadeh, E. (2016). Eeffect of Group Education on Knowledge, Attitude and Practice of Mothers of Adolescent Girls About Sex Education. *Scientific Journal of School of Public Health and Isstitute of Public Health Research*. Vol. 14, No, 3.
- Nasiri, Y., & Jafari, S. E. (2010). Introduction to Foundation of Sex Education in Islamic Education. *Quarterly Journal of Islamic Study in Education*. Vol.1, No. 1, pp 119-137.
- Nasiry, Y. (2009). The pathology of sexual education from the point of view of guidance school teachers of marvdasht.. M.A. Thesis, Faculty of Education and Psychology. Islamic Azad University Marvdasht Branch
- Nasr Isfahani, A. R., Behjati Ardakani, F., Fatehizadeh, M., & Mohammadi, R. (2006). High school students' views on the role of school parents and textbooks in addressing family issues. *Quarterly Journal of Family and Research*. Vol2, No. 6.
- Naz, R. (2014). Sex Education in Fiji. *Sexuality & Culture*(2014). Vol 18. 664-687.
- Rahnama, A., Alin, H., & Mohammadi, H. (2007). Exploring the basics, principles, and methods of sex education with an emphasis on the Islamic perspective. *Two scientific-research monthly of Shahed University*, vol14. No. 24.
- Rashid, K & Hosseini Nazarlou. (2016). Investigating the Effect of Sex Education on Enhancing Sexual Knowledge and their Sense of Competence. *Journal Scientific-Research of Education and Evaluation*. Vol 10. No. 37.
- Rasouli, Z. (2015). Investigation and identification of present gaps in sex education in the higher education curriculum on base view of student., M.A. Thesis, Faculty of Psychology and Education, Kashan University
- Razzaqi, R. (2012). Assessment for foster Adolescents Sexual Health and Efficacy of Comperhensive Sexuality Education on Sexual Knowledge, Attitude and Self-concept Enhancement. PH.D Thesis. Faculty of sciences and psycology, Allameh Tabatabai university.
- Rezvani, M. (2014). The relationship between Parenting styles to sexual education and social skills with adolescence in fereidoonk city. Thesis. M.A. Faculty of Educational Sciences and Psychology. M.A. Thesis, Islamic Azad University Marvdasht Branch.

- Rezvani, M.S. (2018). Part of the truth in the analysis of the critical discourse of sexual education in the Iranian educational system. *Research Journal of Fundamentals of Education*, No. 8, Volume (1).
- Shafiee Epourea, N., Yari Dehnavi, M. (2015). Reflecting on the role-playing and overturning of sex education officials and drawing the desired mission of each of them from the perspective of school counselors and religious experts. *Family and Sex Education Conference*, Mashhad Ferdowsi University of Mashhad.
- Sharifi Yazdi, A. (2018). Social dialogue on divorce. *Radiogoftegoo.ir*
- Shorts, E. (2007). *Methodology of Curriculum Studies* Translated by Mahmoud Mehr Mohammadi, Theran: Samat.
- Tahmasbzadeh, D., & Sheikhlari, M. (2009). Sex education training; then neglected Iranian curriculum. *Proceedings of the Fifth Conference of Islamic Counseling*. National Conference on Family Counselor and Sexual Health. May. Tehran: Mandegar
- Tausi, S. (2015). The effectiveness of sex education components training for mothers on the anxiety of fifth and sixth grade girls in Quds city. M.A. Thesis. Faculty of Psychology and Education. Allameh Tabatabaei University.
- Yari Dehnavi, M., & Ebrahimi Shahabadi, F. (2016). Phenomenology of sexual education from the perspective of educational experts in secondary schools in Kerman. *Biquarterly Journal of educational sciences from the perspective of Islam*. Vol4, No, 7.